

SZÉKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMEGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PÁRT LAPJA

== A SZÉKELYUDVARHELYI „SZÉKELY TÁRSASÁG” HIVATALOS KÖZLÖNYE ==

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és osztrótkön.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Községek, napok, gazdasági egyleti tagok és közéleti előljárók egész évre 8 K, tanítók, közéleti és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.

Telefonszám 15.

Egy példány 10 fillér.

Telefonszám 15.

FŐSZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

BETEGH FAL

FELELŐS SZERKESZTŐ:
DERÉKI ANTAL

FŐMUNKATÁRS:
FÜLEI SZÁNTÓ LAJOS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Kossuth Lajos utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk.

Apróhirdetések szavankint 4 fillér, vastagabb betűvel 8 fillérért más hirdetések olcsó árakban szerint. Nyílt-tér sora 1 K. A nyílt-tér és hirdetések díja előre fizetendő.

M. kir. postatakarékpénztári oheque-száma 10,489. szám.

Analfabétáink oktatása.

Írta: Rozsonday István.

A választói jog tervbe vett reformja országszerte felkeltette az analfabéták oktatásának szükségét. A magyarság mellett megmozdultak a nemzetiségek is; sőt ez utóbbiak fokozottabb mértékben. Érezzük mindannyian a mulasztást, amely e téren történt s lázasan igyekszünk pótolni a mult hiányait.

Fog-e ez sikerülni? Magyarország jövő parlamenti vezető magyar faj abszolút többségét fogadja-e magába, vagy a mindjobban iparkodó és érvényesülő nemzetiségekkel kell megosztanunk országunk kormányzásának gondjait?

Oly kérdések ezek, amelyek az általános tankötelezettség törvénybe iktatásának 40-ik évében súlyos teherként nehezedenek rá a mulasztásért felelős tényezők lelkiismeretére.

Ne kutassuk most, hogy kik a hibások? Ne keressük a bünbakkot az analfabéták ijesztő számáért. Egyet azonban ismerjünk el, hogy a mulasztásért legkevesebb felelősség éppen a tanítótságot terheli.

Az 1868. és az ennek kerekeit kibővítő 1907. évi népoktatási törvények a tankötelezettség végrehajtását, annak ellenőrzését nem bizzák a tanítóra. És akire rábizzák, azok a törvény idevonatkozó rendelkezéseit nem hajtották végre kellő szigorral a jelenben sem.

Ezt igazolja az analfabéták rettentő nagy száma. És ha a tanítótságot nemes hevülettel fog most országszerte azok oktatásához, távolról sem a saját mulasztásait pótolja, hanem önzetlenül hazafias cselekedet végez a magyar faj szupremáciájának érdekében. Szükséges, hogy a laikusok előtt tisztán álljon annak a munkának jelentősége, melyet a tanítótságot végez az analfabéták oktatása körül.

Az analfabéták oktatása nem olyan könnyű feladat, amint az első tekintetre látszik.

A sokféle gúrnérung mellett különösen megnehezíti azt az általános tájékozatlanság, mely ezen oktató tanfolyamok szervezésében, vezetésében, felügyeletében és az oktatás metodikájában nyilvánul meg, kivétel nélkül egész vonalon. Hiányzik a szervezésben az egység; a sikert biztosító tervsze-

rűség; hol van a hatóságok támogatása, amely nélkül felnöttek oktatása, a mi különlegesen szomeru viszonyaink közepette, el sem képzelhető?

Az udvarhelyi székely társaság és a tanító-egylet elnökeinek felhívására most folyik e tanfolyamok szervezése a vármegye legtöbb községében. A tanító ott áll tanácstalanul, küzdve a nép közömbösségével és az analfabéta előljáróságok indolenciájával; ahol pedig szerencsésebb viszonyok között él, — elvéve ilyen is akad — nem tudja, mert mindaddig ezt nem próbálta, hogy az oktatásban milyen methodust kövessen. Kísérletez, kapkod ide is, oda is; ez a mód pedig cseppet sem lesz alkalmas arra, hogy a tanulástól amugy is irtózó falusiak előtt népszerűsítsük az analfabéta tanfolyamokat.

Mi hát a teendő? Nézetem szerint a következő.

Akár a Székely Társaság vezetősége, akár a tanító-egylet elnöke a királyi tanfelügyelővel egyetértőleg hívja össze sürgősen a vármegyei tanítótságot ebben a tárgyban értekezletre. És itt meg kell állapítani a kérdés egész menetére vonatkozólag a követendő egységes eljárást. Meg kell vitatni az oktatási eljárást is. Szükség van erre; elvégre több szem többet lát, több agy több gondolatot termel és még sohasem volt az úgy kárára, ha valamely dolgot szakemberek tettek vitaközös tárgyává. Hiába mondják nekem, hogy nincs szükség erre. Én tudom, hogy szükség van, mert a tájékozatlanság hiányát nemcsak magam érzem, de látom azt másnál is.

És ha nagy vonásokban a szervezésre vonatkozó nézeteimet is elmondom, azt hiszem, hogy szolgálatot teszek ezzel az összehívandó értekezlet előadó-jának.

Az analfabéta tanfolyamokat, járásokonként csoportosítva, a járási főszolgabíró felügyelete alá kellene helyezni. Ismeretes a főszolgabíró hatalmi köre, a falu népére gyakorolt erős befolyása. Az összehívandó értekezlet őket kérje fel tehát első sorban, hogy álljanak a mozgalom élére és hiszem, hogy az ügy érdekében vállalkaj is e különben megtisztelő feladatot. A járás vezetője aztán rendelje be magához a falusi előljáróságokat és hazafias érzésükre

hivatkozva, „várja el” tőlük, hogy a tanítónak nemes irányu szándékai mindenben támogatás. Nevezetesen: a) a bíró a tanítóval házról-házra járjon és írjon össze a községben felnőtt minden analfabétát, b) azokat minden megengedhető eszközzel és módon igyekezzék rábírni a tanfolyamok pontos látogatására, c) hívjon össze azonnal képviselőtestületi közgyűlést és tegyen előterjesztést a világítás, fűtés és a szükséges tanszereknek — ha ezt a község vagyoni helyzete engedné — a község terhére leendő beszerzésére nézve, d) az oktatási órákon maga is, vagy törvényes helyettese állandóan jelen legyen s hivatalos hatalmával örködjék ott a rend és a szükséges fegyelem fenntartásán, szóval mindenben járjon e tekintetben a tanító kezére, annak munkáját támogassa a legjobb szándékkal.

Amelyik község a tanszereket saját pénztára terhére beszerezni nem tudja, az folyamodjék ez iránt a vármegyei népnevelési egyesülethez, vagy fordítsa erre a célra a székely társaság jutalmazásra felajánlott 400 koronát; a jutalmazás reménye egyeseknél ugyanis csak a stréberkedésre volna elég jó alkalom.

Jó volna, ha a főszolgabíró legalább egyszer megtudna látogatni minden egyes tanfolyamot s tapasztalatairól beszámolna a közigazgatási bizottságnak; az előljáróságok jelentéseit azonban kérje be mindenesetre. A tanítók pedig jelentéseiket, a tanító-egylet elnöke útján, tegyék meg a királyi tanfelügyelőnek, mely végeredményében szintén a közig. bizottsághoz jut.

Ha a tanfolyamok így szervezhetnének, szerény nézetem szerint meg is lenne a kívánt eredmény. Mert csalódik az, aki azt hiszi, hogy pusztán a tanító felhívására, vagy édesgetésére seregestől iratkozik be a nép az ilyen tanfolyamokra. De ha valamelyes hivatalos színezetet adunk s felülről jövő kívánságnak tüntetjük fel annak szükségét, mindenesetre több lesz az eredmény.

Az oktatási mód megválasztása teljesen a tanító dolga. Azonban a siker érdekében igen fontos, hogy a különböző írásvetési tanítási módok közül azt alkalmazza, amely a fel-

nöttek lelki és érzésseli világának leginkább megfelel; ame y nem unalmas, de nem is gyerekkes, könnyen érzékelhető, tehát gyorsan felfogható, a tanító önbizalmát növeli s így a sikerelenség folytán hamar beállható elkedvetlenedéstől megóvja.

Ilyennek tartom én az u. n. Gábel-féle írva-olvasás tanítási módot. Ezen eljárással igen szép és gyors sikereket érnek el ujabban a katona analfabéták oktatása körül.

Ime ezeket tartottam szükségesnek ezen fontos és kövekezményeiben messzire kiható ügyről itt elmondani. Örülnek, ha ezen kérdést az oktatásügy érdekkörén kívül álló tényezők is felkarolják.

Mert szükség van itt az összes tényezők közreműködésére.

Mérleg.

(F. É.) Ilyenkor, mikor a naptári dátum arra készte, hogy a multba tekintsünk vissza, hogy a lefolyt esztendő tanulságaiból és igazságaiból merítsünk utmutatást és biztatást a jövő számára, mindig kiderül, hogy nemzeti és állami életünk jövőjét a gazdasági viszonyok döntik el, de azokat a viszonyokat, melyektől sorunk függ, alig ismerjük.

Gazdasági életünk mindig az ösztönök és a jelszavak hatása alatt áll, mindenütt az ötletszerűség és ösztönyszerűség uralkodik. Egyformán nélkülözzük a tudományos igazságokat és a gyakorlati élet megállapodásait.

Látjuk a rohanó élet eseményeit, az árak emelkedését, az általános drágaságot, — a munkásmozgalmak örökös nyugtalanságát, a kivándorlást — és ébredő lelkiismeretünket mindig elaltatják valamely jelszóval, vagy legfeljebb egy új törvényjavaslattal.

A mi nálunk első sorban hiányzik: a közgazdasági tudományok belterjes művelése. A statisztikai hivatal hiába bocsátja közre minden évben egy egész könyvtárt kivevő értékes kiadványait, nincs senki, aki tudományosan feldolgozza. — Az egyetem felett csak olyan nyomtalanul rohannak el a modern idők hatalmas változásai, mint az akadémia felett. A tudósok egy része belemérül a pártpolitikába, a másik a skolasztikába. Az élet valóságaival, melyek csak úgy megdöntik a pártok programjait, mint a régi elméleteket, nem törődik senki.

A civilizált világban a gazdasági megismerések felülro lefelé terjed-

nek. Előbb a tudósok eszmeharca vitatja és bírálja meg a kérdéseket és hámozza ki az igazságokat. Így terjednek azok mindig lejjebb és lejjebb és válnak a tömeg közkinésivé. Ezek a tömegek már lapidáris igazságok alakjában kapják meg azt, amit a tudomány nehéz munkában feldolgozott.

Nálunk a tömeg számára csak jel-szavakat produkálnak és a jel-szavak propagálására szépen hangzó frázisokat. És innen van, hogy nálunk a legéletbevágóbb gazdaság-politikai kérdések vagy egyáltalán nem oldatnak meg, vagy ha megoldatnak nem a tudományos igazságok, vagy a gyakorlati szükségek adják meg a megoldás eszközeit, hanem a véletlen, vagy a pillanatnyi kényszerhelyzet.

Innen van azután, hogy semmi eredményre vergődni nem tudunk. Míg más államok felhasználva a tudományok vívmányait, erőben gyarapodva, vagyona gazdagodva törtéte elő a nemzetek küzdelmében, addig mi csakis saját kárunkon tanulva, bukducsolunk lassan előre, messze elhagyatva a kulturától. S így azután hiába minden igyekezet, az eredmény csekély s nem equivalentis a küzdelemre fecsérelt erővel.

Produktív munka, igazán értékes tudomány nálunk csak elvétve akad s a mérleg azután olyan, mint a minőt ebben az esztendőben is észlelhetünk. Mindenütt baj, panasz, sirás, kétségbeesés, de tettvágy, ki-tartás, bizalom sehol!

S mégis mintha valamely felsőbb hatalom örökdéne felettünk, szinte önkaratunkon kívül is előbbre jutunk, ha kis léptekkel is a népek, nemzetek társadalmában. Lassan, lassan kialakul a helyzetünk s hovatovább elérkezünk arra a magaslatra, honnan azután már szélesebb perspektíva nyílik szűk látókörrel megvert nemzetünknek.

Ha majd a szemünk kinyílik s jobban meg fogjuk látni mi válik előnyünkre, mi hátrányunkra, mely példákat kell követnünk, s mely ténykedéseket mellőzzünk, akkor talán nagyobb eredményre, több sikerrel zárhatjuk le mérlegünket, mint a múlt esztendőben, melyben a természet, a felsőbb hatalom megtett mindent, de a melyben az emberek megfeledeztek mindarról, mi kötelességük, amit az erkölcs, a hit, a polgári becsület reájuk kírított.

Uj könyv a székelyekről.

(Kivonat Dr Szádeczky Lajos I. t. tud. akadémiai előadásából.)
(Befejező közlemény.)

III. Br. Siskowicz kiáltása és működése Erdélyben. Buccow visszahívása.

A csiki zavarok és zendülések híre Bécsbe is elhatolva, a királyné leküldötte Erdélybe báró Siskowicz altábornagyot, hogy tegyen jelentést az ottani állapotokról.

Br. Siskowicz tapasztalatai megcáfolták Buccow előbbi jelentéseit, a mit amaz nem titkolt el az udvar előtt sem. Sokkal másként találta a dolgokat, mintsem az udvar tudta lejtövelekor s leleplezte Buccow alnokságát. Siskowicz egyszersmind javaslatot tett, hogy miként vólné ő

a székely határőrség szervezését. A királyné elvben hozzájárulván, egy bizottságot nevezett ki (1763 május 6-án) a részletes terv kidolgozására. A bizottság tagjai voltak gróf Lázár János elnökle alatt gróf Bethlen Miklós gub. tanácsos, báró Siskowicz és Halmágyi István jegyző. Buccowot pedig Brukenenthal kancelláriussal együtt Bécsbe rendelte a királyné.

IV. Az udvarhelyszéki tisztek elfogtatása.

Buccow vádaskodásainak szomorú következménye lett Udvarhelyszék néhány tisztviselőjére nézve. A székgyűlés 1763 február havában protestált az állandó törvényszék felállítására ellen s ezt Buccow úgy tün-tette fel, mint veszedelmes összeesküvést. A királyné erre katonai kirendeltséggel elfogatta és Szebenbe vitette Borsai Nagy István alkirálybíró, Váradi Ferenc ügyvédet és Simon István birtokost, akik vizsgálati fogságra vettek. A szigorú vizsgálat semmiféle főbenjáró bünt nem derített ki az elfogottakra nézve; az alkirálybíró éppen ártatlannak találtatott, de a börtönbe meghalt; a többiek néhány évi fogságra ítéltettek, inkább elrettentésül, mintsem megérdemelt büntetésül.

V. A székely határőrséget szervező bizottság előkészítő munkálatai.

A kinevezett hármas bizottság részletes tervet dolgozott ki a határőrség miként szervezésére. Összeállították a székelyek régi jogainak és kötelezettségeinek lajstromát és megjelölték a módokat, hogy miként lennének a székelyek állandó katonaságra foghatók. Munkálataik alapján két módozatot terjesztettek a királyné elé, hogy vagy önkéntesség vagy kényszerítés által szervezzék a határőrséget. Ők az előbbi ajánlották inkább.

VI. A királyné rendeletei a székely határőrségről s azok kihirdetése Csíkszéken.

A királyné a bizottság javaslatai közül a kötelező katonaszkodás mellett döntött s 1763 október 8-án kiadta rendeleteit, mely szerint Csik-Gyergyó-Kászón, Háromszék és Bardóc szabad székelyeit határőrökké rendeli s belőlük 2 gyalogezredet (3000—3000 főből) és egy huszárezredet (1500 emberből) kíván besorozni és felfegyverezni. Adójuk egyharmadát (háboru esetén az egészet) elengedi, napizsoldot kapnak s fegyvert és szíjszerszámot. A rendeletet mindenfelé kihirdették. A székelyek mindenfelé protestáltak a régi kiváltságaikra hivatkozva s kérték, hagyják meg őket eddigi állapotjukban.

VII. A határőrség szervezése Gyergyószéken.

A bizottság katonasággal körülvéve kiszállott a székelyekbe, hogy a királyné rendelkezését végrehajtsa. Gyergyóban kezdték a sorozást, a hol legkönnyebben reméltek célt érni. Szigorú rendeletet hirdettek ki előbb, hogy a királyné rendelkezésének mindenki szó nélkül engedelmességgel.

Gyergyószentmiklósról hívták össze a népet 1763 november 29-ére s ott a királyné rendelkezését felolvasták és eredeti aláírásával felmutatták. A rendes katonasággal körülvett nép elfojtotta keserűségét és kénytelen

kelletlen engedelmeskedett. Az összeírás, zászlószentelés, felesketés nagyobb zavar nélkül ért véget és négy század gyalog és egy század huszár került ki Gyergyóból.

VIII. A madéfalvi veszedelem (Siculicidium.)

Nem ment ily simán a dolog Felcsikon, hova a bizottság 1763 dec. végén kiszállott. A felcsiki nép elkeseredett kísérletet tett a katonaság kikerülésére. Madéfalva lakosai s a szomszédos falvak népének egy része a bizottság előtt — a kemény tél dacára — a határszéli havasokba menekült. Egy heti alkudozás, izengetés, követjárás indult meg a bizottság és a menekültek között, míg nem ezek — háromszékiekkel szaporodva — 1764 január 5-én leszállottak az erdőből s Madéfalván ellenállásra készültek. A bizottság katonaságot vont össze s jan. 7-én hajnalban megtámadta a népet, a falut felgyújtották s a menekülőket részben lekasabolták, részben elfogták és széjjelverték.

A Siculicidium az egykoru jelentések alapján bőséges és minden eddiginél részletesebb és hitelesebb megállapítást nyer a munkában. Az Okirattárban pedig közölve van a bizottságnak a királynéhoz intézett jelentése és hivatalos kimutatás az esetelekből falvak szerint, melyből kitűnik, hogy az egész Felcsik jöformán minden faluja résztvevett a felkelésben és szenvedett veszteséget a székely vérfürdőben.

IX. A határőrség szervezése Csikban és Háromszéken.

A véghezment szomorú példából minden ember keservesen szemlélhetvén, mi legyen a felséges király ellen való zugolodásnak jutalma (mondja a biztosok felhívása): a nép megrettent s vagy menekült Moldvába vagy engedelmesen tűrte, hogy a határőrségbe sorozzák, feleskessék s zászló alá állítsák.

Csik-Rákoson 1764. jan. 18-án négy gyalog- és egy lovas századot, jan. 26-án Alsócsikban, Szentimrén három gyalog és jan. 31-én Kászónban, Feltizen egy gyalog századot eskettek fel s az egész Csikban három huszár századot alkottak. Csikból alakult az I. székely gyalogezred. A huszárok a többi székekével alkottak egy huszárezredet.

Háromszék összeírása és felesketeése a szék alkotórészei szerint négy szakaszban történt. Kézdi, Orbai, Sepszi és Miklósvár székben egymásután.

Kézdivásárhelyről külön századot alkottak a II. székely gyalogezred első századaként.

A sorozást Bardóc-szék összeírásával és felesketésével végezték be 1764. márc. 18-án Olaszteiken. — Ezekből került ki a két gyalog- és egy huszárezred, összesen 7500 felfegyverezett katonával és mintegy 2000 számfelüti fegyvertelennel s 11,000 növendékkel (16 éven alóli fiugyermekek).

Tiszteik eleinte legnagyobb részben németek voltak, csak két huszár- és két gyalogszázad élén állott magyar kapitány. A három ezred együttes parancsnokló tábornokává gr. Gyulai Sámuel, a Gyulai-ezred parancsnokát nevezte ki a királyné.

X. Büntető vizsgálat. Buccow halála. Gr. Hadik kormányossága. A kivándorlás.

A határőrség szervezése befejeztetvén, Buccow hamis vádjaira, hogy a székelyeket ellenállásra a nemesség bujtogatta, a királyné egy büntető vizsgálati bizottságot rendelt a Székelyföldre a bujtogatók kipuhítása s jószágvesztéssel, esetleg halálbüntetéssel való megtorlásra. Ez a katonai és polgári tagokból álló vegyes bizottság 1764. április elején kiszállott Csikba és megkezdte az elfogatásokat és tanukihallgatásokat. A vallomásokból az derült ki, hogy nem a nemesség, de néhány plébános volt a nép tanácsadója. Ezek közül háromat megidéztek s Gyulafehérvárt a püspök által fogságra vettek s el is ítéltettek. Közszékelek közül is fogságra vettek többben, de a nemesség zaklatása eredménytelennek bizonyult.

Br. Buccow 1764 máj. 18-án hirtelen halált szenvedvén, helyébe a királyné gróf Hadik Andrást, a hírneves huszártábornokot nevezte ki kormányzóvá, kit Erdélyben a magyarság nagy örömmel fogadott s a ki bölcs kormányzásával a felzaklatott kedélyeket lecsillapította s a székelyek üldözésének végét vetett. A nagy mérvet öltött székely kivándorlást ugyan ő sem tudta teljesen megakadályozni, de később, mint a bécsi főhaditanács elnöke, Moldvából áttelepítette őket Bukovinába (a hol Hadikfalva és Andrásfalva máig is az ő nevét viselik) s így megmentette a magyarság számára.

Ezeknek a hazától elszakadt székelyeknek ivadéka máig is megtartották jó magyarságukat s napjainkban vándorolhatnak vissza a régi hazába, hogy annak hű polgárai, hazaszerető fiai legyenek.

*

Az Okirattár a székely határőrség szervezésének legfontosabb aktáit közli 1761-től 1776-ig.

Ezt követi a szervező bizottság hivatalos jegyzőkönyve 1763 június 1-től 1764 március 26-ig és táblázatos kimutatás az első székely határ-vezrekről 1764 elejéről.

A Függelék gyanánt közölt kivonatok Csikvármegye levéltárából 1764—1790-ig főként a Moldvába történt nagymérvű székely kivándorlásra s az annak megállítását célzó törekvésekre derít világosságot.

Ekkora széleskörű apparátussal felszerelve s az eddig ismeretlen aktából kidolgozva áll előttünk a székely határőrség szervezésének pragmatikus és kritikai történelme, mely minden oldaláról megvilágítja az érdekes kérdést, hazánk történetének egyik nevezetes fejezetét, — melynek következményei napjainkban is aktualitással bírnak s így a közérdeklődésre méltán igényt tarthatnak.

A munka gondos név- és tárgymutatással van ellátva, mely használhatóságát megkönnyíti. A sajtó alól kikerülvén, az érdeklődő olvasó közönség rendelkezésére áll. (Terjedelme 8-adrét alakban VIII., és 879 lap. Ára 16 korona.)

Legszébb kivitelben, ugyanott

Kobrak-cipők

Leszállított árban kaphatók.

RI DVAT-CKKKEK

ZENKOVITS

ÁNOS UTODÁNYAI

Szol...
A be...
Rául...
S ug...
Legs...
Tüzb...
Még...
Mikor...
A cs...
Berol...
Ha e...
A ha...
Páln...
titkár...
zeti...
a Fe...
jét...
nizst...
járás...
legi...
tési...
zetor...
Várn...
lamir...
Paál...
zetés...
nos...
lelke...
mely...
össze...
értés...
bető...
irány...
röl...
szon...
ságg...
járás...
akko...
oszt...
sitka...
kezd...
ban...
End...
H a...
és a...
igaz...
min...
lyam...
mos...
dító...
gató...
sel...
vev...
gein...
ügy...
nyo...
foly...
bász...
kász...
lasz...
nap...
kely...
tern...
zott...
ipar...
vén...
tekl...
kaa...
tan...
vég...
óná...
rész

KÜLÖNFÉLÉK.

Szolga voltam . . .

Szolga voltam, de már tovább nem [leszek,
A béremből egy szép csikót megveszek
Ráülök a nyalka csikó hátára
S úgy megyek a, úgy megyek a [csatába.

Legszébb élet ezen a nagy világon
Tűzbe menni, hárba menni lóháton,
Még maga a jó Isten is csodálja,
Mikor ráül a huszár a lovára.

A csákmóhoz rózsát tesztek jobbfelől,
Berohanok a csatába legelől.
Ha elesem, hazám földje eltakar,
A haláltól sohasem fél a magyar.

József János.

— **Kitüntetés.** A király Meskó Pálnak, a Magyar Gazdaszövetség titkárnak, a szociális és szövetkezeti ügyek terén szerzett érdemeiért, a Ferenc József rend lovagkeresztjét adományozta.

— **Kinevezés.** Az igazságügyi miniszter Teutsch Károly oklándi kir. járásbírói telegkönyvezetét jelenlegi alkalmazása helyén a IX. fizetési osztályba sorozott telegkönyvezetőnek nevezte ki.

— **Újvívi üdvözlés a vármegyén.** Vármegyénk központi és járási, valamint a város tisztviselői kara Dr Paál Árpád vármegyei főjegyző vezetésével tisztelgett Dr Sebessy János alispánnál. A főjegyző tartalmas, lelkes hangú beszédet mondott, a melyben kérte az alispánt, hogy összetartással és barátságos egyetértéssel igyekezzenek hivatásukat betölteni, a mint eddig is az volt főirányuk. Az alispán a maga részéről biztosította a jóindulatot és viszont kérte, hogy kitartó munkássággal, pontos és lelkiismeretes eljárással támogassák hivatásában s akkor a vármegye közönségének osztatlan bizalmát állandóan biztosíthatják.

— **Szabómesteri tanfolyam** vette kezdetét tegnap délelőtt városunkban. A tanfolyamot S o l y m o s y Endre orsz. képviselő jelenlétében H a r g i t a Nándor, helybeli kö- és anyagipari szakiskolánk művész igazgatója, mint a kereskedelemügyi miniszterium által kiküldött tanfolyamfelügyelő nyitotta meg. Soly mossy képviselő lelkes hangú buzdító beszédet tartott, melyet a hallgatóság helyesléssel és nagy tetszéssel fogadott. A tanfolyam 24 résztvevő mesterrel kezdődött s költségeinek fedezésére a kereskedelemügyi miniszter 570 koronát utaltványozott. A három hétig tartó tanfolyamot Jakabos Miklós okl. szabász-tanító vezeti Kossuth-utcai lakásán. A tanítás ingyenes.

— **Iparhatósági megbizottak** választása lesz folyó hó 10-én (vasárnap) délelőtt pontban 9 órakor Székelyudvarhely város tanácskozási termében. Az iparhatósági megbizottak tudvalevőleg az első foku iparhatóságot működésében a törvény által megállapított esetekben támogatják. Ugy a munkaadók, alkalmazottak, mint a tanoncok érdekében fontos funkciót végeznek. Kívánatos, hogy minden önálló iparosmester és kereskedő résztvegyen a választás helyes keresztülvitelében.

— **Külföldön** még a 2—3 holdnyi földdel rendelkező kisgazdák is géppel vetnek s minden faluban akad vállalkozó szellemű ember, aki az ilyen gépet, ha a magáét elmivelte vele, hárba adja gazdatársainak s így ott mindenki élvezi a vetőgép előnyeit, akár csak az uradalmak. Egy 15—17 soros vetőgép ára 5—600 korona s két lóval vontatható. Kézi vetéssel egy holdra 160 liter, géppel vetve csak 120 liter buza kell. Használata minden évben sokszorosán megtérül, mert ha törlesztésre vesszük, akkor is évi 6 százalékos kamat 36 K, évi lehasználás, tízéves törlesztéssel 60 K, összes költség 96 K. Ha 54 K-át karbantartás, tisztogatás és kamat címén még hozzáadunk, akkor is 100 hold föld vetése 150 K-ba kerül s 500 K haszon marad utána.

— **A helybeli Székely Társaság** felhívására az analfabéták tanítása — mint erről örömmel értesülünk — városunk V. kerületében Szombatföldön is kezdetét vette. Gál Mihály ottani tanító személyes közbenjárása és buzdítására eddig 20 felnőtt férfi iratkozott be, akik megértve a kor hívó szavát, hetenkint 3 este gyűlések össze, hogy az írás és olvasás nehéz, de sok örömet okozó mesterségét elsajátítsák. E tanfolyam ünnepélyes megnyitása minap volt az iskola termében. Gróf Mikes János ker. főesperes, egyházi tanfelügyelő képviselőjében, kit elodázhatalan elfoglaltság akadályozott a személyes megjelenésben, Merza István segédlelkész lelkesítő beszédet tartott az összegyűltekhez, kitalásra és türelemre buzdítva őket, az Ur segítő kegyelmét kérte rájuk és Isten szent nevében nyitotta meg a tanfolyamot.

— **Az új bortörvény életbeléptetése.** Az új bortörvény (1906: XLVII. törvénycikk) január 1-én lépett életbe. E törvény értelmében a bor szeszezésé, cukrozása, mazsolával való javítása tilos. Az a bor azonban, a mely ily módon a törvény életbeléptetése előtt készült, egy évig még forgalomba hozható. Az új törvény elrendeli, hogy azokat a cukor vagy mazsola földhasználatával készített édes borokat, melyek az új törvény életbeléptetése előtt állítottak elő, egy hónap alatt, tehát legkésőbb január 31-éig be kell jelenteni az illetékes elsőfoku hatóságnak (a főszolgabíróknál vagy a polgármesternél). A törvényben fogalomba hozatala január 1-étől kezdve feltétlenül tilos és törkölybort a jövőre csak kis szőlősgazdáknak és csak saját házi szükségletükre lesz szabad készíteni, még pedig szigorú korlátozások között. A tokaji borvidéket az új törvény zárt területté alakította oly értelemben, hogy oda január 1-étől kezdve más borvidékekről származó akár hazai, akár külföldi bort csak az ottani fogyasztás céljaira és csakis a miniszter által följogosított hatóság engedelmével szabad bevinni. Az új törvény értelmében a törvény fontosabb rendelkezéseit tartalmazó nyomtatványokat a pincékben és borelárusító helyeken ki kell függeszteni.

— **Elbocsátott nyomdászok.** A kolozsvári nyomdatulajdonosok és laptulajdonosok valamennyi munkásukat elbocsátották s lapjaik megjelenését

és nyomdájuk működését egyelőre beszüntették. Okot erre a minapi sztrájkolás szolgáltatott, mikor a betűszedők minden előzetes felmondás nélkül a legnagyobb munka idején abba hagyták a dolgot. A munkaadók nem hajlandók a szakszervezet erőszakosságát tűrni s csak azzal a kikötéssel fogadják vissza a munkásokat, ha a jövőre a nyomdában a tulajdonos, nem pedig a szakszervezet lesz az ur. Tehát a kolozsváriak követik a szegedi nyomdatulajdonosok példáját, melyet mult számunkban érintettünk, mert a tárgyalások sikertelensége esetén, szervezetlen munkásokat alkalmaznak.

— **Vetőmagnemesítés.** Az orsz. magyar növénytermelési kísérleti állomás létesülésének első éveitől fogva azon dolgozik, hogy gazdánk a különböző gazdasági növények nemesítését felkarolják. Ezidő szerint hat növényre 14 helyen foly a nemesítés. Olyan gazdáknak, akiknek a viszonyai erre megfelelők, szívesen nyújt a növény nemesítés felkarolására utmutatást és támogatást.

— **Mulatság.** Az udvarhelykőri David Ferenc Egylet dalköre pénztára javára dec. 29-én Oklándon a község háza nagytermében műsorral egybekötött táncestélyt rendezett a mely ugy érdekesleg, mint anyagilag igen szerken sikerült. Este 8 órakor megkezdődött a dalkör énekével a műsor, melynek 2-ik pontját Deák Mózesné kellemes szavalata töltötte be, ki Arany János »Három a daru« c. költeményét adta elő. Ürmösi Józsefné kedves sopran hangján két népdalt énekelt Kádár Lajosné szép zongora kísérete mellett. Ezután a férfi ének quartett, melyben Vajda Antal, Ürmösi Jenő, Barabás Vilmos és Deák Mózes tanító buzgókodtak szép sikerrel, majd Ürmösi Károly lágycsengésű, kellemes bariton hangja gyönyörködtette a közönséget. A derült hangulatot még vidámbábbá tette Ürmösi József humoros szabadelőadása, melyben a föld és népeit ismertette. Művészi énekben is volt részünk, ebben Borbáth Zoltánné gyönyörködtetett Borbáth Karola zongorakísérete mellett. Pap Zsigmond lelkész szavalta el Váradi Antalnak »Diligis me« című költeményét, mely lelki erővel s igazi tudással. Még a dalkör énekelt kuruc nótákat s ezzel a műsor véget ért és kezdődött a tánc, mely jó hangulatban tartott reggelig. Hogy anyagi tekintetben is jól sikerült, arra nézve tanúság a 120 korona tiszta jövedelem, mely a dalkör pénztárát gyarapította. Ez alkalommal felülfizettek: Demeter Dénes 10 K, Kisgyörgy Sándor 8 K, Dr Pap Ferenc, Tamás Péter, Dr Demeter Lőrinc 5—5 K, Szabady Tivadar, Özv. Benedek Imréné, Szentkirályi Andor 4—4 K, Dr Szabady Lajos, Borbáth Zoltán, Palfy László 3—3 K, Dinka István, Vass Albert, László Domokos, Péterfi Áron, Ürmösi József 2—2 K, Nagy Aladár, Pál Ferenc, Pál Gyula, Barra Sándor 1—1 K. Fogadják ugy a szíves közreműködők, mint az áldozatkész felülfizetők a rendezőség hálás köszönetét.

— **Erdélyi országos kirakodó vásárok.** E hó 7-én: Csikszépviz, 8-án

Csokmány, Sárosbergesz, 10-én Kolozsvár, Radnót, 11-én Kőböldöfalva, Köhalom, Küküllővár, Nagyszében, Szászbanyicza, 13-án Lupsa, Oláhlápos, 14-én Déva, Gernyeszeg, Sülelmed, Szilágynagyfalva, 15-én Magyar megye, Szinnye (Dés mellett), 17-én Marosvásárhely, 18-án Keresd, Korond, Mezőörményes, Magyarláros. —

— **Képes levelező-lapok** helyi és művészi kivitelben legnagyobb választékban kaphatók B e t e g h Pál könyv-, zenemű-, papír-, író- és rajz-szerkeszkedésében — Székelyudvarhelyt.

— **Takarmánykaktusz.** Schmahl Gottfried érdekes cikket írt a „Köztelek“ ezévi 1-ső számában „Az amerikai hibridekről“. Ismerteti Burbank világhírű növénykísérletező elért eredményeit, aki már 14 éves korában kezdte meg mesterségét és egy új burgonyafajért 800 dollárt kapott. Másfél évvel ezelőtt takarmánykaktuszt hozott forgalomba, amelynek egyetlen levelét rövid idő alatt 500 koronáért árusították. Burbanknak csak burgonyatermelését évi 40 millióra becsülik. A takarmánykaktuszt a marhák jobban kedvelik, mint más növényt. Ott, hol ezelőtt napokon át ember sem volt látható, ma tehenészetek vannak. Az esőtlen sivatagokban buja ültetvények nőnek, a melyek holdanként 2000 métermázsza termést adnak. A takarmánykaktusz tápereje a lucernáét megközelíti.

— **A siménfalvi ifjusági egylet** a karácsoni ünnepek alkalmával színelőadással egybekötött táncmulatságot rendezett, amely igen szép erkölcsi és anyagi sikerrel végződött. A szereplő ifjuság derék módon megállotta helyét s méltán kiérdemelte a nagyszámu közönség gyakran megújuló elismerését. A példás rendben lefolyt mulatság alkalmával felülfizettek Varga András 5 K, Gálffy Kálmán 2 K, Fekete Gábor 3'80, Jakabházy Gábor 2, Márton András 1'20, Deák Miklós 1, Bocz Endre, Sándor Géza 80—80 f, N. N. 50, Nemes Lajos 60, Elekes Sámuel 40, Márton Dénes 30, Benczedy Erzsébet, Darkó Lajos, Péter József, Szentannai Mózes 20—20, Varga András 10 f. Az összes bevétel 273 K 75 f, kiadás 90 K 88 f, tiszta jövedelem 182 K 87 f, mely összeg az ifjusági egylet otthona javára elszámoltatt. Fogadják a felülfizetők az egylet hálás köszönetét.

— **Elemi népiszkolai értesítő könyvecske** a r. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter utasítása szerint — finom papírra nyomtatva, csinos kiállításban: Betegh Pál könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetében megjelent s kötvé, darabonként 10 fillérért kapható. Vidékre 100 darabonként postadíjmentesen küldi.

— **Felszámoló szövetkezet.** A Szentábrahám és vidéke fogyasztási és értékesítő szövetkezet e hó 17-én d. u. 2 órakor a község házában tartandó rendkívüli közgyűlésben állapítja meg, hogy a felszámoló-bizottság tagjai közül hány és mi módon cégjegyeztessék.

— **9-es számú Remington írógép,** teljesen új állapotban eladó. Értekezni lehet e lap kiadóhivatalában.

— **Eladó** 7 szekér széna és 8 szekér sarju Kobátfalván. Bővebb tájékoztatást nyújt Ferenczy csendőrhadnagy Székelyudvarhelyt.

legszébb kivitelben, ugyanott

RI DIVAT-CKEK

ZENKOVITS

JÁNOS UTODÁNYAI

Kobrak-cipők

leszállított árban kaphatók.

AZ ANYATEJTŐL

elválasztott gyermekek gyorsan kővérednek, erősekké és rózsás színűekké válnak, ha a tápláló SCOTT-féle EMULSIÓT szedik.

A gyermekek szeretik és könnyen emésztik a

SCOTT-féle EMULSIÓT.

Az Emulsió vásárlásánál a SCOTT-féle módszer védjegyét a halászt — kerjük figyelembe venni.

Orvosok és bábák az egész föld kerekén állandóan ajánlják — mert ismerik azokat a kiváló eredményeket, amelyek a SCOTT-féle Emulsió nyomán keletkeznek,

Egy eredeti üveg ára 2 K 50 f.
Kapható minden gyógyszerárban.

Kiadja Betegh Pál villam-motoros könyvnyomtató és könyvkötő-intézete.

Aki hirdetni akar

sikerrel, az forduljon az Általános Tudósító (Leopold Gyula) hirdetési osztályához, Budapest, VII. Erzsébet-körút 41., ahol hirdetések az összes létező bel- és külföldi hírlapokban és napilapokban szakértelemmel, letelepítve, pontosan és szolid árakon eszközölnek. Több mint 200 naptár kizárólagos képviselete, vidéki lapok központi hirdetési osztálya, számos hírlap kizárólagos kezelője. Disztes újságkatalógus, képes naptárjegyzék és minden felvilágosítás a t. c. hirdetőknél díjmentesen.

Ki a Yes-Oui-Si

Íme lapot megrendeli, játszva, minden megerőltetés nélkül és önállóan az angol és francia nyelveket alaposan megtanulhatja. — Előfizetési ár negyedévre 1—1 kiadásra 3 K. — Megrendeléseket elfogad a „Szekely-Udvarhely” kiadó-hivatala Székelyudvarhely és mutatószámot küld a Yes-Oui-Si kiadóhivatala Budapest, VI. Andrassy-ut 97-ik szám.

Sz: 1—1909.

Hirdetmény.

A HELYBELI KÖZBIRTOKOSSÁG folyó évi február 7 én d. u. 2 óraker tartja meg rendes közgyűlését, melyre az érdekeltek birtokosok ez uton is meghívottak.

Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó.
  2. Jegyzői jelentés.
  3. Az 1908. évről készített számadás megvizsgálása.
  4. Az 1909. évre vonatkozó költségvetés.
  5. Esetleges indítványok, melyeket a közgyűlést megelőzőleg a birtokosági elnökhöz kell beadni.
- Szekelyudvarhelyt, 1908. január 4.
Az elnökség.

BOR!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

Nyilvános árlejtés.

RECSENYÉDEN új unitárius lelkészlak-építés kiadása tárgyában a nyilvános árlejtés 1909. január 14 én fog megejtetni. A feltételek az illetékes lelkési hivatalban tekinthetők meg.

Recsenyében, 1909. január 1.
A keblői tanács.

Kereskedő tanuló-

nak egy 2—4 középiskolát végzett fiút felvesz KARDA DÉNES Székelyudvarhelyt.

Pollitzer sérvambuloriuma

nyilvános orvosi rendelő-intézet sérvbajok, ferdénkök és amputáltak részére.
Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 8. sz., főemelet.

Az intézet szakorvosa bárkinél teljesen díjtalanul rendelkezésre áll. — Az orvosi vizsgálat igénybevétele vásárlásra nem kötelező.

Orvosi ellenőrzés! Mérsékelt árak!

Egyéni speciális kezelés!

Szabadalmazott sérvkötők már 5 koronától feljebb.

Vidéki megrendelések az intézet szakorvosa által lelkismeretesen felülvizsgálatnak a pontosan és legnagyobb titoktartás mellett eszközöltenek.

Hygienikus cikkek a legfinomabb minőségben orvosiilag ajánlva és sterilizálva. — Feltétlenül megbízhatók. Tucatanként 2—16 koronáig.

Ugyanott most jelent meg: „Az ember egészsége” című orvosi mű, mely kizárólag a sérvhajtással, annak elszerezésével és kezelésével foglalkozik. E munkát bárkinél díjtalanul és zárt botorkában küldi meg az intézet igazgatója.

Udvarhelyvármegye Székelyudvarhelyi járás főszolgabírája.

Szám: 3309—908. szb.

Pályázati hirdetmény.

Udvarhelyvármegye székelyudvarhelyi járáshoz tartozó székelydobói körjegyzői állás (Székelydobó, Vágás és Béta községek) megüresedvén, a kik ezen állást elnyerni óhajtják, az 1883. évi I. t.-c. 6. §-a, illetve az 1900. évi XX. t. c. 3. §-ában előírt minősítésüket igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat

1909. évi január hó 15-ig

hozzám beadhatják.

Évi fizetés	1600 korona.
Évi lakbér	80 „
Irodai átalány	70 „
Uti átalány	136 „

Összesen: 1886 korona.

A választás határnapja később fog kitűzteni.
Székelyudvarhelyt, 1908. december hó 28-án.

Dr. Demeter Lőrinc, főszolgabíró.

Ejváltat teljes iroda- és iskola-berendezéseket olcsó áron

SZEKELY-UDVARHELY

tiszta 48-as függetlenségi lap, Udvarhelymegye legerjedtebb közlönye. Megjelenik hetenként 2 szer. Előfizetési ára félévre 5 K. Elterjedtségénél fogva hirdetésekre a legalkalmasabb.

Emke Adria Rákóczy Szt-István Szepesi len

legjobb magyar gyártmányú díszlevegélpapírok. Ezekon kívül közönséges és finom, színes és virágos levegpapírok és borítékok, levél-kartyák, gyász- Képes levelezőlapok Nagy választék tájképes virágos, genre, művész- és alkalmi kártyákból és üdvözlő jegyekből.

NYOMTATVÁNYRAKTÁR

KÖNYVNYOMTATÓ- ÉS KÖNYVKÖTŐ-INTÉZET

BETEGH PÁL

KÖNYV-, ZENEMŰ- ÉS PAPIRKERESKEDÉS

Szekelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. (saját ház)

Mindenféle színű, nagyságu, sulyu és minőségű irodai és iro-

PAPIROSOK

vonalzott és sima levegpapírok, vonalzott és rovatos papírok, rajzpapírok, írógéppapírok, csomagoló és selyempapírok, másolópapírok, itató-papírok, szűrő-papírok, torta- és befőző-papírok, könyvkötő-papírok és papír-különlegességek. Kártyapapírok.

Lemezpapírok minden sulyban. hangjegypapírok. Sorvezetők.

Irkák, füzetek,

jegyzetkönyvek, hangjegyfüzetek, rajzfüzetek, vázlatkönyvek, rajzminták, szépirási és rondírási minták. Olcsó legyező-faldiszkek, klozetpapírok, szivarkahüvely, szivarka s névjegytárcák Dohány- és szivartárcák bőrből és fémből. Bortárcák, pénzes-erszőnyek, okmány és irománytáskák.

Ajánlja modern gépekkel szakszerűen berendezett villam-motoros

KÖNYVNYOMDÁJÁT

mindenféle könyvnyomdai munkák, u. m.: művek, füzetek, táblázatok, hatósági és üzleti nyomtatványok, meghívók, eljegyzési és esküvői kártyák, névjegyek, falragaszok, körlevelek, gyászjelentések stb. pontos és jutányos áron való elkészítésére. Ajánlja továbbá

könyvkötészetét

honnan izléses munkák a legrövidebb idő alatt olcsó áron kerülnek ki

Acélírótollak, ronditollak, üveg-tollak, tollszáraz, díszitollszáraz. Ironok, fekete, színes és másoló-ironok, notes-ironok, csavarironok (crayonok), zsebironok, csavarironbetétek, ironvédők, iron-hegyezők. Kréták, iskolai, kávéházi és fajelző kréták, színes kréták. Tinták, legjobb irodai és másoló tinták, színes, vegy- és ruhajelző-tinták, bélyegzőfesték, tus, mézga, folttisztító, bronz.

HEGEDŰ, hegedűvonó, hurok, hegedű-iskola, hegedű-alkatrészek. Gramophon és fonográfok, lemezek és hengerek, tük. Hangoló-sipok és okarinák. Monogramok fehérnemű és levegpapírjelzésre. Kezi nyomda. — Különféle bélyegzők, pecsétnyomók, pecsétjegyek, pecsétviasz, festékpárnák, ostyák. Ajtóablak és névfeliratok öntött fémből, erdészkalapácsok gyári áron.

A hazai és külföldi jeles írók művei, ifjúsági iratok és képeskönyvek folyton vannak készletben. Teljes „Magyar Könyvtár”. A székelyudvarhelyi középiskolákban és a városi és megyei elem népskolákban használatban levő összes tankönyvek raktára. Szótárak, térképek, naptárak, imakönyvek, albumok, emlékkönyvek, üzleti beiró könyvek, főkönyvek, pénztárkönyvek, naplók, jegyzőkönyvek, másolókönyvek, bevásárló könyvek, zsebkönyvek (notesek), pénztártömbök (Block), harca és szelvénykönyvek.

Körzők,

vonalzók, háromszögek, szögmérő, rajzdeszkák, tolltokok, itató-deszkák, olaj-s vízfesték minden színben. Ecsetek. Irodai és zsebtintatartók, díszitintatartók, toll-állványok, szivacs-csésze, író-mappák. Legjobb dörzsmézőgumiszalagok. — Rajzszögek, szövegzegek, kapesok stb.

A Székelyföld legnagyobb kész nyomtatványraktára.

Nyomatott Betegh Pál villam-motoros könyvnyomtató intézetében Székelyudvarhelyt. 1909.